

J.-P. Sartre

Jeannette Colombel

◆ bytový seminář, česky | francouzsky, vznik: 25. 10. 1982

◆ private seminar, Czech | French, origin: 25. 10. 1982

J.-P. Sartre [1982]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1982-10-25 Jeanette Colombel – J.-P. Sartre (1) [LVH232VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: 25. 10. 82. Madame Jeanette Colombel o Sartrovi.

Hejdánek: Já bych to rád začal tím, že bych uvítal naše dvě návštěvnice. Jednak Jeanette Colombel, která nám přijela říct něco o Sartrovi a o knížce, kterou o něm napsala a která tady o ní – to se jmenuje Sartre – bude kolovat, tak si ji prohlédněte. A za druhé s ní přijela v první polovině... matematicka, excusez-moi, Christina Schapira, která je matematicka a obě jsou z Lyonu. Vítám je a prosím o... *Je voudrais seulement dire que nous sommes très heureux que vous êtes ici et s'il vous plaît commencez.*

Jiný hlas: *Merci, je suis très heureuse d'être ici.*

Děkuji, jsem moc ráda, že jsem tady.

Je veux parler de la philosophie de Jean-Paul Sartre qui part de la phénoménologie et de l'existentialisme.

Chci mluvit o Sartrově filosofii, která vychází z fenomenologie a existencialismu.

Mais à la différence de Husserl, il n'y a pas pour Sartre un sujet fondateur.

Ale na rozdíl od Husserla není pro Sartra subjekt jako zakladatel nebo zakládající.

Il n'y a seulement des visées, des intentionnalités, des consciences du sujet dans le monde.

Jsou pouze záměry, intencionality, vědomí subjektu ve světě.

En ce qui concerne l'existentialisme, l'existentialisme de Sartre est athée.

Co se týče existencialismu, ten Sartrův je ateistický.

Il dit : je parie sur l'homme, pas sur Dieu.

Říká: vsázím na člověka, ne na Boha.

Et à la fin du livre Les Mots, qui raconte son enfance, il dit que l'athéisme est une épreuve de longue haleine et qu'il espère l'avoir menée jusqu'au bout.

Na závěr knihy Slova, kde vykládá o svém dětství, říká, že ateismus je zkouška dlouhého dechu a že doufá, že vytrvá až do konce.

Cet existentialisme, il l'exprime dans un roman, La Nausée, qui a été traduit en tchèque, Hnus.

Tento existencialismus vyjadřuje i v románu, sice Nevolnost, přeloženo do češtiny jako Hnus.

Où il dit que l'existence n'a aucune justification, que nous existons comme si nous étions de trop.

Kde říká, že existence nemá žádné ospravedlnění, že existujeme, jako bychom byli přebyteční.

Et que c'est ce qu'il appelle la contingence. Il n'y a aucune cause et aucune fin.

A tohleto nazývá kontingencí. Není žádná příčina a není žádného cíle.

Il a cette formule : il s'agit de décider seul, injustifiable et sans excuse.

Má tuhle formuli: jde o to rozhodnout se sám, bez výmluv a bez ospravedlnění.

Dans des notes sur la morale, qui sont de 1947, et dont je reparlerai, elles seront publiées et on vous les enverra dans quelques mois, parce que jusqu'ici elles étaient abandonnées.

V poznámkách o morálce, které jsou z roku 1947 a o nichž pohovořím ještě – v několika měsících budou vydány, vytištěny – až doposud byly opuštěny.

Il définit l'existentialisme – et ça, je crois que c'est important – par l'irréductibilité de l'individu à l'histoire.

Definuje existencialismus – a to je důležitost – ireduktibilitou, nepřevoditelností jedince na dějiny.

J'ai indiqué les deux origines, phénoménologie et existentialisme, mais avant de parler de la philosophie, je voudrais parler de l'individu, de l'homme Jean-Paul Sartre.

Zmínila jsem se o dvou kořenech Sartrových: fenomenologickém a existencialistickém. Ale než začnu o filosofii, chtěla bych promluvit právě o tom jedinci, který se jmenuje Jean-Paul Sartre.

D'abord, je l'ai connu et j'ai souvent discuté avec lui, souvent dans des actions politiques, et puis en philosophie et pour faire ce livre.

Především jsem ho znala a často jsem s ním hovořila, často ve společné politické akci a také ve filosofii, když jsme pracovali na této knize.

Et je voudrais en parler comme s'il était encore vivant.

Chtěla bych o něm mluvit, jako kdyby byl živ.

D'ailleurs, comme il dit qu'il faut parler de Kierkegaard dans ce livre, comme un sujet vivant, où il y a toujours plus que l'on ne peut savoir.

Ostatně tak, jako on sám říká, že je třeba mluvit o Kierkegaardovi, jako by byl živý subjekt, kde je vždycky více, než člověk může vědět.

Sartre a toujours d'ailleurs voulu écrire pour son époque, c'est une formule de Sartre, et il oppose époque à histoire.

Podle vlastní Sartrovy formule chtěl vždycky psát pro svou dobu a staví proti sobě dobu, tedy epochu, proti historii.

L'époque, ce sont nos contemporains, la génération, notre génération ou celle qui suit, ce sont des rapports intersubjectifs.

Epocha, to jsou naši současníci, naše generace nebo ta, která přichází. To jsou ty intersubjektívni vztahy.

Et l'histoire, c'est quand on fait entrer quelqu'un dans l'histoire, c'est une façon de le faire mourir.

Zatímco historie, když někdo vstupuje do dějin, znamená to, že ho necháváme umřít.

Et Sartre dénonce souvent ce qu'il appelle l'illusion rétrospective, où on a seulement raison après coup.

Často se Sartre staví proti tomu, co nazývá retrospektivní iluzí, kde člověk má pravdu až poté.

Et peut-être en se trompant, avec le risque d'erreur, il a toujours cherché à prendre parti, même s'il ne savait pas tout.

A možná i s rizikem omylu se vždycky snažil zaujmout stanovisko, i když třeba nevěděl všechno.

Selon les moyens du bord et au moment des événements.

Pokoušel se nasadit prostředky krajní, a sice ve chvíli událostí.

Mais on verra tout à l'heure, ce n'est pas, ça ne veut pas dire qu'il a eu du tout toujours raison, ni qu'il a toujours eu cette position partout.

Neznamená to, že měl vždycky pravdu a že by jaksi zůstal tomuto postoji věrný vůči všemu.

C'est simplement un rapport entre la pensée et l'action avec le souci de ne pas agir quand il est trop tard.

Je to vztah mezi myšlenkou a činem s tou starostí, aby se nejednalo až tehdy, když už je pozdě.

C'est pour cela aussi qu'il a fondé Les Temps modernes, une revue, depuis 1945.

Proto založil revui Les Temps modernes, která vycházela od roku 1945.

Et il disait qu'il fallait mener des enquêtes, des reportages, saisir intuitivement et instantanément les significations, regrouper les significations pour les rendre déchiffrables.

Říkal, že je třeba dělat ankety, reportáže, intuitivně a okamžitě uchopit významy, seskupit významy, aby byly srozumitelné.

Jiný hlas: *Et il a aussi essayé de lutter contre l'idée qu'un avenir lointain justifie d'accepter le présent n'importe comment.*

Pokoušel se bojovat proti myšlence, že vzdálená budoucnost ospravedlňuje jakoukoli kvalitu přítomnosti.

Je crois que cette pensée de Sartre est une pensée qui dérange tous les gens qui veulent l'ordre.

Myslím, že Sartrovo myšlení musí být protivné všem těm, kteří bazírují na pořádku.

Et que en 1945...

V čtyřicátém sedmém...

...il était à la fois célèbre et haï.

...byl slavný i nenáviděný.

Aussi bien par les communistes...

Komunisty...

...que par les catholiques orthodoxes, enfin François Mauriac et tout ça.

...i katolíky, Francois Mauriac patřil k jeho soupeřům.

Et que la droite aussi.

Pravice politická také.

Dans des journaux français de l'époque de la libération comme Action...

A v těch novinách z té doby, jako *Libération*...

...*Action, s'il vous plaît... il en avait fait une enquête qui s'appelait: Faut-il brûler Kafka?*

...*Action, pardon... existovala anketa, která měla titulek: Je třeba pálit Kafku?*

Et en fait c'était: Faut-il brûler la littérature noire?

A dále: *Je třeba pálit černou literaturu?*

Et on accusait Sartre, enfin, d'écrire justement une littérature noire...

A Sartre byl obviněn, že takovouto literaturu píše, tu takzvanou černou.

...*de corrompre les jeunes, d'être le diable et d'être la source de tous les vices.*

Kazí mládež, že je ďábel a zdroj všeho zla.

Par exemple dans Le Monde...

V novinách *Le Monde*...

...*dans Le Monde, on disait: Des bêtes menées par leurs instincts...*

...se píše: Zvířata vedená svým pudem...

...*vous n'avez qu'à traduire...*

...zatížená živými slovy, hle, to jsme podle pana Sartra my. Podle profesora existencialismu, který z toho titulu je obdivován jako mistr velkou částí dnešní mládeže.

Et Sartre représentait une lutte contre le moralisme.

Sartre představoval boj proti moralismu.

Et au-delà de la philosophie, c'était lié à tout ce mouvement qu'on a appelé existentialisme.

Šlo to jaksi až za filosofii a bylo to spjata se všemi těmi proudy, kterým se dohromady říká existencialismus.

Juste pour indiquer, je crois que tout au long de sa vie, la vie de Sartre est marquée par la générosité.

Během celého svého života bylo patrné, tedy jeho charakteristický rys, a to velkorysost.

Bon, c'est vrai, il a aidé beaucoup de gens, presque trop de causes.

Pomohl lidem, snad až příliš mnoha...

Mais parfois des toutes petites causes très modestes, aider un instituteur révoqué par son inspecteur, des choses comme ça.

...zasazoval se v případech i takových drobných, neokázalých, pomoc učiteli, který byl zbaven svého místa.

Il ne ménageait non plus son temps, sa fatigue. Je donne un exemple...

Na to nasazoval svůj čas, své osobní síly. Jeden z příkladů...

...*il était déjà aveugle et très fatigué, et il a été à une manifestation contre la pendaison en Union soviétique des cinq Arméniens.*

...už byl slepý a velmi unaven a účastnil se manifestace proti pověšení těch pěti Arménů, proti tedy tomu trestu smrti nad pěti Arménci.

Parce que comme on n'avait rien fait au moment du génocide, il voulait témoigner.

Protože když se jaksi nic nedělo proti genocidě, tak chtěl svědčit alespoň on.

Et aussi je crois sa simplicité.

A jeho jednoduchost byla výrazným rysem, srdečnost.

Bon, c'est un homme gai qui aimait rire...

Byl to člověk veselý, nebo je to člověk veselý, který se rád směje.

...*il aimait la compagnie des jeunes et des femmes.*

Miluje společnost mladých a žen kolem sebe.

Et puis il aimait beaucoup comprendre autrui.

A jaksi jeho koníčkem bylo rozumět druhému.

Ce qui explique pourquoi il a fait tant de préfaces sur d'autres auteurs.

Což vysvětluje, proč vysepsal tolik, takové kvantum předmluv ke knihám jiných autorů.

Pour souvent d'ailleurs donner la parole à des gens grâce à lui.

A díky těmto předmluvám se také mnozí teprve dostali ke slovu.

Je crois aussi que est important qu'il a refusé toujours tout pouvoir et toute institution.

Je také důležité, že vždycky odmítal jakoukoli moc a jakoukoli instituci.

Par exemple, il a quitté le pouvoir universitaire...

Opustil například moc univerzitní...

...il a refusé le Nobel.

...odmítl i Nobelovu cenu.

Et il a pris des risques plusieurs fois pendant la guerre d'Algérie...

Často se vystavoval riziku během alžírské války...

...et après mai 68, quand il y avait des directeurs de journaux emprisonnés, et il a pris la direction de ce journal.

...a po květnu 68, kdy byli redaktoři jednoho časopisu uvězněni a on sám se tedy chopil redigování.

Mais en même temps, c'était un contre-pouvoir.

A přitom tedy jaksí lze ho hodnotit jako pozici proti moci, proti moc proti moci.

Et de Gaulle a dit: On n'emprisonne pas Voltaire.

De Gaulle na to odpověděl: Voltaira nelze šoupnout do vězení.

Bon, je crois que sur le plan de sa philosophie et de sa morale dont je parlerai, il a souhaité, il a cherché à être du côté des opprimés.

Na rovině jeho myšlení a morálky, o nichž budu mluvit, se vždycky snažil být na straně utlačených.

Mais c'est un problème qui à mon avis dépasse le cas de Sartre, c'est de savoir comment avec ce souci nous avons été aussi lents à comprendre l'oppression totalitaire à l'Est.

Což ovšem je problém, který přesahuje případ Sartrův. Tento problém zní, jak porozumět těm totalitním tlakům na Východě.

Je crois que ce n'est pas qu'il n'ait pas pris de positions, mais je crois que c'est tout un problème cela qui est lié à notre optimisme et à notre croyance dans le socialisme comme dans un autre monde meilleur.

Tento problém je problémem proto, že je spjat s naší nadějí v socialismus jako možnost lepšího světa.

Et je crois qu'actuellement c'est encore un problème pour nous de savoir si l'oppression totalitaire détruit toute espoir dans le socialisme, dans un socialisme.

Myslím, že v současnosti je otázkou, jestli ten totalitní útlak ničí veškerou naději v socialismus, v jeden socialismus.

Jiný hlas: *Ou si c'est une illusion.*

Jiný hlas: Anebo jestli socialismus je teda iluze.

Jiný hlas: *Bon, mais je pense qu'on peut, on doit discuter, mais je voulais seulement faire la présentation de la dignité de l'homme, et prendre maintenant les étapes de sa philosophie.*

Jiný hlas: O tom je třeba diskutovat, tohleto je pouze úvod. A nyní bych představila tedy etapy jeho filosofie.

Jiný hlas: *Et la première, enfin je crois que Sartre dit, Sartre dit : „Une vie se déroule en spirale.“ Et je crois que cela lui convient.*

Jiný hlas: Sartre prohlásil: život se odvíjí po spirále. Myslím, že to mu pasuje.

Jiný hlas: *On peut dire qu'il est part de l'existentialisme, que toute une grande période philosophique est existentialiste, avec L'Être et le Néant notamment, et que après il affronte la politique, et qu'il confronte sa pensée avec le marxisme. On verra qu'il n'a jamais complètement été d'accord, mais qu'il a été proche.*

Jiný hlas: Že vychází, neboť vychází z existencialismu, že celá jedna velká perioda filosofická je existencialistická, s L'Être et le Néant zejména. A že potom přechází k politice a konfrontuje své myšlení s marxismem. Uvidíme, že nikdy jaksí nebyl docela marxistou, ale byl marxismu blízký.

Jiný hlas: *Et que dans une dernière partie de sa vie, il y a un refus du marxisme comme philosophie du pouvoir, et un retour à un certain existentialisme. Et dans tous les cas, un retour à l'importance de la*

morale, fondée sur la philosophie, sur l'ontologie.

Jiný hlas: A že v závěru svého života, na konci, odmítl *marxismus* jako filosofii moci a vrátil se k jakémusi *existencialismu*. V každém případě to byl návrat k důležitosti morálky, tedy založené na filosofii, na ontologii.

Jiný hlas: *Bon, je crois qu'en même temps, il ne faut pas oublier que Sartre n'est pas seulement un philosophe, ni un homme engagé, mais aussi un écrivain. Par exemple dans les romans qui sont traduits, je crois, en tchèque, le théâtre, et des livres comme La Nausée et Les Mots.*

Jiný hlas: Zároveň netřeba zapomenout, že Sartre není jenom filosof nebo jenom angažovaný člověk, ale také spisovatel. Například v románech, které myslím jsou do češtiny přeloženy, divadelní tvorba a knihy jako *Hnus* a *Slova*.

Jiný hlas: *Et il n'a pas simplement des choses à dire, mais il y a un amour de la langue, et par exemple dans La Nausée, c'est presque de la poésie par les sonorités. Dans Les Mots, qui, ce n'est pas traduit Les Mots ? C'est sa jeunesse, enfin son enfance, et il y montre l'importance de l'imaginaire, de toute sa vie imaginaire à travers les livres, et l'imaginaire est pour Sartre aussi un des obstacles à l'histoire.*

Jiný hlas: Kde má nejen jaksi něco říkat, ale kde je i láska k jazyku. Například *La Nausée*, to je přímo svou zvukností poezie, tak jak je to psáno. Ve *Slovech*, ve vzpomínkách na dětství, poukazuje na důležitost obraznosti, na obraznost jeho života, která je patrná ve všech jeho knihách. A *imaginárno* je pro Sartra jednou z překážek, která se staví do cesty dějinám, historii.

Jiný hlas: *Dans la fin de ce livre Les Mots, il dit qu'il a le mandat d'être infidèle à tout. Il dit aussi qu'il est un voyageur sans billet. Et toutes ces formules sont destinées à revendiquer la possibilité de contester et de se contester, c'est-à-dire qu'il refuse tout dogme ou toute ligne définie.*

Jiný hlas: Na konci té knihy *Slova* říká, že má *mandát* být nevěrný všemu a všem. Říká jinými slovy, že je cestovatelem bez lístku, černým pasažérem. Všechny tyto jeho *formule* jsou jakoby určeny k tomu, aby požadovaly možnost popírat sebe a popírat. To jest, odmítá jakýkoliv *dogmatismus* a jakoukoli určenou linii.

Jiný hlas: *La philosophie de Sartre n'est pas un système, et d'ailleurs ses trois grandes œuvres en philosophie : L'Être et le Néant, Critique de la raison dialectique, et puis la troisième, ce n'est pas forcément de la philosophie, c'est n'importe quoi, il dit c'est un roman vrai, de Flaubert, ça s'appelle L'Idiot de la famille.*

Jiný hlas: Filosofie Sartrova není systém. Ostatně jeho tři veliká filosofická díla: *Bytí a nicota*, *Kritika dialektického rozumu* a za třetí, což není zrovna čistá filosofie, je to tak trochu všechno – říká o tom, že je to pravdivý román o *Flaubertovi*, to se jmenuje *Idiot* v rodině.

Jiný hlas: *Mais il reprend beaucoup de thèmes philosophiques. Il y a déjà trois volumes, mais ce n'est pas fini. Ces trois livres sont inachevés, pour des raisons différentes. À la fin de L'Être et le Néant, il pose les questions sur la morale, et il annonce une morale. Et cette morale n'a jamais été publiée, parce que finalement il a pensé que les problèmes de la morale dépendaient des conditions politiques. Mais c'est cette morale justement qu'il a écrite et qui va être publiée dans les prochains mois.*

Jiný hlas: Zde se objevuje mnoho filosofických témat. Vyšly tři svazky tohoto románu a ještě to není dokončeno. Tyto všechny tři knihy jsou jaksi nedodělané z různých důvodů. Na závěr *Bytí a nicoty*, u tohoto spisu filosofického, klade otázky nad morálkou, o morálce, a jaksi oznamuje tam tedy tu svou vlastní morálku, která však nikdy nebyla vydána. Protože se domníval, že problémy morálky závisejí na příčinách politických. Tuto morálku však nicméně napsal a v několika měsících má vyjít.

Jiný hlas: *La Critique de la raison dialectique, qui est un gros gros livre, il devait y avoir un deuxième tome sur l'histoire. Mais là encore Sartre ne peut pas aboutir, et on verra que c'est justement parce qu'il considère que l'individu est irréductible à l'histoire. L'Idiot de la famille il ne l'a pas fini, il y a trois tomes, parce qu'il est devenu aveugle.*

Jiný hlas: *Kritika dialektického rozumu*, což je velká kniha, měla mít brzy druhý díl o dějinách, ale ani tady Sartre nedokáže dojít až ke konci. A to proto, že se domnívá, že jedinec je neredukovatelný na dějiny.

Idiot v rodině nebyl dopsán z toho důvodu, že Sartre oslepl.

Jiný hlas: *Alors je prends la première étape, c'est la philosophie existentielle de Sartre.*

Jiný hlas: První etapa Sartrova, kterou se budu také zabývat, jest etapa existencialistická.

Jiný hlas: *On a déjà vu que dans La Nausée, l'existence à laquelle est... confronté Roquentin, le héros, comme fasciné par elle. Enfin, c'est une existence injustifiable.**

Jiný hlas: *confrontován Roquentin, hrdina v románu Hnus, jako by jí byl fascinován. Je existence něco, co je neospravedlnitelné, nebo neospravedlnitelná existence.*

Jiný hlas: *Il n'y a aucune justification, aucune cause, aucune fin.*

Jiný hlas: *Není žádný důvod a žádný cíl existence.*

Jiný hlas: *C'est nous qui avons à faire quelque chose de notre existence, mais elle n'a aucun fondement.*

Dans un petit livre qui s'appelle La Transcendance de l'Ego, qui est aussi d'avant la guerre, Sartre part de la phénoménologie...

Jiný hlas: *Je na nás, abychom se svou existencí něco podnikli, ale naše existence nemá žádný základ. V malinké knížce, která se jmenuje Transcendence ego, napsané před válkou, mluví Sartre o fenomenologii.*

Jiný hlas: *...mais il montre que la notion d'intentionnalité de Husserl, et que les actes de conscience ne renvoient à aucun sujet transcendantal.*

Jiný hlas: *Ale ukazuje, že pojem intencionality, Husserlův pojem, a že ty akty vědomí neodkazují k žádnému transcendentálnímu subjektu.*

Jiný hlas: *Qu'on n'a pas besoin de Je transcendantal et que le Moi, l'Ego, se constitue à travers les actes de conscience.*

Jiný hlas: *Že tedy není třeba této transcendentální hry a že já, ego, se zakládá, ustavuje skrze akty vědomí.*

Jiný hlas: *Cette conscience, elle est spontanée et irréfléchie. Mais la conscience réfléchie s'alimente toujours dans la conscience spontanée.*

Jiný hlas: *Vědomí je spontánní, nereflektované. Ale reflektované vědomí je vyživováno a vždycky napájeno vědomím nereflektovaným, vědomím spontánním.*

Jiný hlas: *Et la conscience spontanée déborde toujours l'unité du sujet.*

Jiný hlas: *Vědomí spontánní dokonce překračuje, přesahuje nebo vymyká se jednotě subjektu.*

Jiný hlas: *Par conséquent, on n'est jamais sûr qu'il y ait une unité du sujet, et on a toujours à recommencer à construire cette unité.*

Jiný hlas: *Proto si nemůžeme být nikdy jisti, že je nějaká jednota subjektu, a vždycky je nutno začínat znovu a znovu tuto jednotu stavět.*

Jiný hlas: *Il y a toute une spontanéité des émotions, des désirs, des sensations, qui sont telles qu'on change sans cesse et qu'il y a constamment une crise d'identité.*

Jiný hlas: *Existuje spontaneita emocí, tužeb, smyslových vjemů, které jsou takové, že se neustále mění, takže identita je trvale v krizi.*

Jiný hlas: *Alors il reprend la formule d'un poète français, Rimbaud : Je est un autre.*

Jiný hlas: *Užívá rád formulaci Rimbauda, básníka: Já je někdo jiný.*

Jiný hlas: *Et ainsi si vous voulez il peut y avoir une unité du sujet, mais elle est toujours à construire et elle est toujours débordée par les actes de conscience.*

Jiný hlas: *A tak, chcete-li, může být nějaká jednota subjektu, ale tu je vždycky nutno znovu stavět a vždycky je přesahována akty vědomí.*

Jiný hlas: *Donc ce n'est pas du tout pareil de dire cogito, on pense, il y a de la pensée. Mais ego cogito, ce n'est pas du tout pareil.*

Jiný hlas: *Tedy nelze říci cogito, myslím, je myšlenka, ale ego cogito, já myslím, to je něco úplně jiného.*

Jiný hlas: *Affirmer l'ego c'est affirmer le sujet dans son unité et il est constamment débordé par une pensée qui se renouvelle sans cesse et par des intentions, des visées qui se renouvellent sans cesse.*

Jiný hlas: *Potvrdití ego znamená potvrdit subjekt v jeho jednotě a toto ego je neustále přesahováno*

myšlenkou, která se neustále obnovuje, a záměry a úmysly, které se trvale obnovují.

Jiný hlas: *Alors c'est un peu repris dans la première partie de L'Être et le Néant et c'est développé dans cette partie qui s'appelle les structures du pour-soi.*

Jiný hlas: O tom pojednává zhruba první část jeho spisu *Bytí a nicota* a tato část se jmenuje struktury pro-sebe (*pour soi*).

Jiný hlas: *Il oppose dans L'Être et le Néant l'être qui est l'en-soi et le pour-soi qui relève du sujet de la conscience.*

Jiný hlas: Bytí je podle něj o- nebo v-sobě (*en soi*) a pro-sebe, které je závislé na subjektu vědomí.

Jiný hlas: *Et le pour-soi n'est jamais simple. Il définit la conscience comme un être qui se met en question dans son être.*

Jiný hlas: To pro-sebe není nikdy jednoduché. Definuje vědomí jako bytí, které ze sebe sama dělá otázku.

Jiný hlas: *Alors si la conscience se met en question dans son être, il y a toujours un déséquilibre, un décalage, une non-coïncidence.*

Jiný hlas: Jestliže vědomí samo ze sebe činí otázku, je tady vždycky nerovnováha, je tady nějaká mezera, je tu *ne-koïncidence*, nesoučasnost, nespádání.

Jiný hlas: *Alors ce qui fait que le pour-soi on est à la fois ce qu'on est et ce qu'on n'est pas. Plus que ce qu'on est, enfin ce qu'on n'est pas, c'est l'être et le néant.*

Jiný hlas: To pro-sebe je zároveň to, co je, a to, co není. Je to *Bytí a nicota*.

Jiný hlas: *Alors il a des formules comme les consciences font des trous dans l'être, ou bien que justement il se forme des petits lacs de non-être.*

Jiný hlas: Užívá takových formulací, jako například že vědomí dělá díru do bytí nebo že se vytváří malá jezírka nebytí.

Jiný hlas: *Donc ou bien que par la conscience on donne de l'air et donc on brise la plénitude de l'être.*

Jiný hlas: Že vědomím se dodává vzduch a že se rozbíjí plnost bytí.

Jiný hlas: *Et cette création de non-être par les consciences, c'est cela que Sartre appelle la liberté.*

Jiný hlas: Toto utváření nebytí skrze vědomí je to, co Sartre nazývá svobodou.

Jiný hlas: *Alors c'est pourquoi dans L'Être et le Néant il a cette formule : nous sommes condamnés à la liberté.*

Jiný hlas: Proto v *Bytí a nicotě* užívá oné slavné formulace: jsme odsouzeni ke svobodě.

Jiný hlas: *Ce n'est pas condamné dans le sens de... ce n'est pas un poids. Ça veut dire que nous ne pouvons pas ne pas être libres.*

Jiný hlas: To odsouzení není nějaká zátěž, nýbrž to má říci asi tolik: nemůžeme být nesvobodní.

Jiný hlas: *Mais bien sûr en même temps, la cette possibilité de liberté dépend du conditionnement, dépend des conditions dans lesquelles on est.*

Jiný hlas: Tato možnost svobody samozřejmě závisí na okolnostech, ve kterých člověk je.

Jiný hlas: *Mais toujours et quelles que soient ces conditions, il y a cette non-coïncidence. Le sujet est toujours, on verra, quelque chose en plus.*

Jiný hlas: Ale ať jsou ty okolnosti jakékoli, je tam tato *nekoïncidence*. Subjekt je vždycky něco navíc.

Jiný hlas: *Et c'est en cela qu'il est un homme et pas une chose.*

Jiný hlas: A to je právě to, že je člověk, a ne věc.

Hejdánek: Myšlenka, kterou jsem nikdy nepřestal rozvíjet, je, že koneckonců každý je vždycky odpovědný za to, co ze sebe učiní, i kdyby nemohl činit víc než tuto odpovědnost na sebe vzít. Myslím, že člověk může dělat vždycky něco, co by z něj udělalo jej samého.

Jiný hlas: Ano.

Jiný hlas: *On dit que il parle de la liberté comme d'un petit mouvement qui fait d'un être social pleinement conditionné une personne qui ne restitue pas la totalité de ce que dans sa conditionnalité il a reçu.*

Jiný hlas: Mluví o svobodě jako o malém pohybu, který dělá ze sociálního bytí plně podmíněného osobu,

která nerestituuje totalitu toho, co ve své podmíněnosti obdržela.

Jiný hlas: *C'est autrement, on n'est jamais simplement le produit de ce que l'on a fait de nous.*

Jiný hlas: Jinými slovy, člověk není nikdy jenom produkt toho, co je s ním děláno.

Jiný hlas: *Et ce n'est pas une question de un peu plus, un peu moins. On est à la fois totalement conditionné et totalement libre. L'un et l'autre à la fois.*

Jiný hlas: To není otázka, jestli více, nebo méně. Člověk je zároveň totálně podmíněn a totálně svoboděn. Jedno i druhé zároveň.

Jiný hlas: *Alors d'abord dire cela, cela ne veut pas dire que tous les conditionnements sont équivalents.*

Jiný hlas: Řekneme-li tohle, neznamená to, že všechna podmínění jsou si rovna.

Jiný hlas: *Il y a des cas, Sartre prend des exemples comme par exemple "La Putain respectueuse", c'est un drame, qui n'arrive pas à surmonter l'emprise des blancs et du sénateur pour sauver le noir. C'est une pièce de ça.*

Jiný hlas: Jsou případy, Sartre bere příklady, jako například Počestná děvka, to je drama, která nedokáže překonat vliv bělochů a senátora, aby zachránila černocho.

Jiný hlas: *C'est une fille, une putain, qui cache un noir.*

Jiný hlas: Ano, ta počestná děvka schovává černocho.

Jiný hlas: *Et le sénateur blanc use de tout son pouvoir pour qu'elle livre le noir en prétendant qu'il a assassiné alors que c'est un blanc qui a assassiné.*

Jiný hlas: Ano, a ten bílý senátor užívá veškeré své moci, aby toho černocho vydala, neboť je obviněn z vraždy, zatímco tím vrahem byl běloch.

Jiný hlas: *Mais le noir dit : un noir est toujours coupable. Et là la fille ne cède sous la pression du sénateur.*

Jiný hlas: Ale černocho říká: černocho je vždycky vinen. A ta počestná děvka tedy neustoupí nátlaku senátora.

Jiný hlas: *C'est aussi dans d'autres pièces il montre que par exemple le jeune nazi le jeune Oberau allemand dans Les Séquestrés d'Altona... bon, il cache un juif, mas après il est gracié et il va sur le front de l'est, il devient le bourreau de Smolensk. Donc il entre dans l'engrenage.*

Jiný hlas: V jiných divadelních hrách ukazuje, například v Vězněných z Altony, schovává kohosi žida, potom tedy omilostněn odchází na frontu a stává se katem smolenským. Takže se dostane do soukolí.

Jiný hlas: *Donc Sartre ne méconnaît pas, il reconnaît que dans beaucoup de cas on rentre dans l'engrenage.*

Jiný hlas: Sartre tedy uznává, že v mnoha případech se člověk dostane do soukolí, které ho semele.

Jiný hlas: *Mais en même temps dans les mêmes conditions il peut y avoir toujours la possibilité d'être libre.*

Jiný hlas: Ale zároveň za stejných podmínek může být vždycky možnost být svoboděn.

Jiný hlas: *Alors il prend il y a un exemple qui est un très beau livre sur Jean Genet qui s'appelle Saint Genet, comédien et martyr.*

Jiný hlas: Jedna kniha se jmenuje Svatý Genet, herec a mučedník.

Jiný hlas: *Il montre comment Jean Genet est un enfant trouvé. Jean Genet est un écrivain français. Il est un enfant trouvé, un enfant placé par l'assistance. Et à 10 ans il est pris en train de voler. Et tout le monde le désigne comme voleur.*

Jiný hlas: Ukazuje, jak Jean Genet, francouzský spisovatel, je dítě nalezenec. V deseti letech začal krást a byl přistižen. A všichni jej označují za zloděje.

Jiný hlas: *Et il est donc totalement conditionné comme voleur. Et il montre Sartre dit qu'à ce moment-là Genet se fait voleur.*

Jiný hlas: Je tedy totálně podmíněn jako zloděj. A Sartre říká, že v tu chvíli se Genet činí zlodějem.

Jiný hlas: *Et donc en se faisant voleur il assume cette désignation.*

Jiný hlas: Tím, že se činí zlodějem, bere na sebe toto označení.

Jiný hlas: *Et après il continue l'histoire de Genet à 15 ans, à 18 ans, d'une prison à l'autre, et il montre*

comment en prison il devient poète.

Jiný hlas: Potom tedy pokračuje ta jeho historie od patnácti let do osmnácti a pak ukazuje, jak ve vězení se stává básníkem.

Jiný hlas: *C'est-à-dire voleur de mots. Et comment par sa poésie il transforme son univers par l'imaginaire et par le langage.*

Jiný hlas: Stává se zlodějem slov a jak svou poezií proměňuje svůj svět svou obrazností a jazykem či řečí.

Jiný hlas: *Et ensuite comment il crache à la figure avec les mots de tous ces notables qui l'avaient rejeté de la société verbalement.*

Jiný hlas: Dále ukazuje, jak plive do tváře s těmi slovy všem těm vznešeným, ušlechtilým lidem, kteří jej vyvrhli ze společnosti, plive verbálně.

Jiný hlas: *Enfin je raconte très simplement, mais c'est un très beau livre qui montre à la fois la prédestination d'un enfant et comment il conquiert sa liberté sur cette prédestination.*

Jiný hlas: Zjednodušuji to velice, ale je to velká kniha, která ukazuje zároveň předurčení dítěte a jak vydobývá svou svobodu na svém podmínění, své předurčenosti, své určenosti.

Jiný hlas: *Il y a aussi peut-être un texte*

--- (1982-10-25 Jeanette Colombel - J.-P. Sartre (1) [LVH232VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Texte de Sartre pour exprimer cette même idée.

Hejdánek: Vzpomínám si na jiný text, který vyjadřuje tytéž myšlenky.

Jiný hlas: Que même en prison et même condamné à mort...

Hejdánek: Že dokonce i ve vězení i v odsouzení na smrt...

Jiný hlas: Julius Fučík, dans le livre *Écrit sous la potence*, qui a été pendu par les Allemands.

Hejdánek: Ano, který napsal *Reportáž psanou na oprátce*, byl poté popraven nacisty.

Jiný hlas: Peut-être même en même temps totalement libre dans la mesure...

Hejdánek: Tady byl potom zcela svoboděn.

Jiný hlas: Dans la mesure où cela... il exprime, enfin, il exprime sa situation sereinement.

Hejdánek: Že neboť vyjadřuje svou situaci jasně, otevřeně.

Jiný hlas: Et je prends encore un exemple, c'est le cas de Henri Alleg, qui était un prisonnier algérien torturé par les Français.

Hejdánek: Další případ Henriho Allega, tento člověk v Alžíru byl mučen Francouzi ve vězení.

Jiný hlas: Et qui a écrit un livre, *La Question*.

Hejdánek: A ve vězení napsal knihu, která se jmenuje *Otázka*.

Jiný hlas: Qui était interdite d'ailleurs en France pendant la guerre d'Algérie...

Hejdánek: Která za alžírské války byla zakázána ve Francii.

Jiný hlas: ...et qui a été tirée à 300 ou 400 000 exemplaires quand même.

Hejdánek: A ve třech nebo ve čtyřech stech tisících exemplářích stejně vyšla.

Jiný hlas: Et c'est aussi un exemple où, malgré ses conditions de torture, il y a une victoire de l'homme...

Hejdánek: Je to zase příklad toho, že přes nepředstavitelnou hrůzu, těm podmínkám mučení, bylo tu vítězství člověka.

Jiný hlas: ...qui peut d'ailleurs les dénoncer sans haine.

Hejdánek: Který dokonce může o svých nepřátelích mluvit bez nenávisti.

Jiný hlas: Et je crois que ce rôle de chaque individu à travers les conditions parfois très difficiles...

Hejdánek: Role každého jedince i v podmínkách velice nesnadných...

Jiný hlas: ...ressemble un peu à ce que Soljenitsyne appelle le grain de sable qui fait dérailler la machine.

Hejdánek: ...se podobá tomu, co říká Solženicyn, když mluví o zrnku písku, které může zašprajcovat nebo rozbít stroj.

Jiný hlas: Et cela suppose que quel que soit l'engrenage, on peut toujours rompre...

Hejdánek: Ať je toto ozubené soukolí jakékoli, vždycky ho lze nějak...

Jiný hlas: ...rompre pas forcément de fond, mais un peu faire déranger l'engrenage, déranger les rouages.

Hejdánek: ...nebo alespoň narušit ten chod.

Jiný hlas: Cela veut dire aussi qu'il faut essayer de changer les conditions.

Hejdánek: Tedy je třeba i pokusit se o to, podmínky měnit.

Jiný hlas: Et Sartre a souvent cette expression : il faut élargir le champ des possibles.

Hejdánek: Sartre k tomu užívá formule: je třeba rozšířit pole možného.

Jiný hlas: Et d'ailleurs, en ce qui concerne les possibles, il dit dans *L'Être et le Néant* que les possibles ce n'est pas forcément ce que l'on peut prévoir...

Hejdánek: O možném podle něho v *Bytí a nicotě* říká, že možné není jenom to, co lze předvídat.

Jiný hlas: ...que les possibles sont souvent imprévisibles.

Hejdánek: Že možnosti jsou často nepředvídatelné.

Jiný hlas: Et il dit qu'au-delà des possibles logiques, il y a des possibles magiques.

Hejdánek: A říká, že za možnostmi logiky nebo logického jsou možnosti magie nebo *magické možnosti*.

Jiný hlas: Toute cette capacité de dépasser toujours les conditions dans lesquelles on est...

Hejdánek: V této schopnosti, tu schopnost překonávat podmínky, ve kterých jsme.

Jiný hlas: ...et qu'il y a toujours en chaque individu quelque chose en plus que ce que l'on a fait de lui...

Hejdánek: Je tedy v člověku díky této schopnosti vždycky něco víc než to, co z člověka udělali.

Jiný hlas: ...quelque chose en plus, oui. Et c'est cela que Sartre appelle la transcendance.

Hejdánek: Něco víc, ano. A tohleto nazývá Sartre *transcendencí*.

Jiný hlas: La transcendance ne renvoie ni à Dieu ni à la loi...

Hejdánek: *Transcendence* neodkazuje k Bohu ani k zákonu.

Jiný hlas: ...puisque justement il est athée...

Hejdánek: Neboť je ateistou.

Jiný hlas: ...mais le sujet est toujours plus que ce qu'on a fait de lui, et c'est cela la transcendance.

Hejdánek: Subjekt je vždycky víc než to, co z něj udělali, a to nazývá *transcendencí*.

Jiný hlas: Dans une pièce qui s'appelle *Les Mains sales*...

Hejdánek: Ve *Špinavých rukou*, ve své hře...

Jiný hlas: ...le communiste, enfin, le dirigeant dit au garde du corps...

Hejdánek: ...ten vězněný komunista říká bachařovi...

Jiný hlas: ...que s'il s'est révolté, c'est qu'il voulait la bouffe, enfin, qu'il voulait manger et un petit quelque chose en plus.

Hejdánek: ...odpovídá mu, když mu vysvětluje, proč se dal na tuhleto kariéru partyzána, a říká mu: to dokazuje, že tys chtěl žrádlo a ještě něco navíc.

Jiný hlas: Et parlant d'un autre personnage, il dit : Lui, il appelle ça le respect de soi.

Hejdánek: Hovoří o komsi jiném, říká o něm: on to nazývá úctou k sobě.

Jiný hlas: Cette possibilité de... enfin, le fait que jamais on ne reste au conditionnement...

Hejdánek: To, že člověk nikdy nezůstává ve své podmíněnosti, v určenosti.

Jiný hlas: ...et qu'en même temps, il y a rupture avec ces conditions...

Hejdánek: Že vždycky je tady nějaká roztržka s podmíněností.

Jiný hlas: ...Sartre l'exprime d'un seul mot, c'est la situation.

Hejdánek: To vysvětluje Sartre jediným slovem, a sice slovem *situace*.

Jiný hlas: La situation, c'est justement ce rapport entre le conditionnement et la transcendance.

Hejdánek: Situace je vztah mezi určeností, podmíněností a *transcendencí*.

Jiný hlas: C'est les deux à la fois.

Hejdánek: Je to tyhle obě věci zároveň.

Jiný hlas: Et il dit dans *L'Être et le Néant* qu'il n'y a de liberté qu'en situation...

Hejdánek: V *Bytí a nicotě* říká, že svoboda je pouze v situaci.

Jiný hlas: ...et qu'il n'y a de situation que par la liberté.

Hejdánek: A že není situací než skrze svobodu.

Jiný hlas: C'est dans ce rapport que justement il y a irréductibilité de l'individu dans l'histoire, des individus dans l'histoire.

Hejdánek: V tomto vztahu právě existuje *ireduktibilita* individua v dějinách nebo *ireduktibilita* jedince na dějiny.

Jiný hlas: Et les individus, c'est... il prend souvent ce mot, n'importe qui.

Hejdánek: A jednotlivci, to, jak on často říká, je kdokoli.

Jiný hlas: On peut prendre l'exemple d'une pièce, *Les Mouches*...

Hejdánek: Zase příklad ze hry *Mouchy*.

Jiný hlas: ...peut-être qui est traduite, et où le héros arrive dans la ville d'Argos...

Hejdánek: Možná, která je přeložena, hrdina, který přichází do města Argos...

Jiný hlas: ...enfin, arrive dans une ville qui est entièrement opprimée par le tyran...

Hejdánek: Do města, které je jaksi pod útlakem tyрана.

Jiný hlas: ...qui est lui-même lié à la puissance du dieu de Jupiter.

Hejdánek: Dotýčný tyran je svázán s mocí božskou, s tou Jupiterovou.

Jiný hlas: Dont la puissance est renforcée par Jupiter.

Hejdánek: Tady jeho síla je ještě zesílena Jupiterem.

Jiný hlas: C'est-à-dire l'ordre social par l'ordre religieux.

Hejdánek: Tedy ten sociální řád je ještě posílen náboženským.

Jiný hlas: Et il règne en...

Hejdánek: A on vládne...

Jiný hlas: en entretenant la culpabilité de tous les habitants d'Argos.

Hejdánek: a tak kraluje a přitom tím, že udržuje ve vině nebo v pocitu viny všechny obyvatele Argosu.

Jiný hlas: Et le héros Oreste qui tue le tyran, mais malgré tout il est forcé de quitter la ville, le peuple ne le comprend pas.

Hejdánek: A *Orestes*, hrdina, zabijí tyрана, nicméně je nakonec jaksi odsouzen k tomu, aby opustil město, ten lid to nechápe.

Jiný hlas: C'est-à-dire que c'est un exemple d'une liberté individuelle contre l'ordre moral et social.

Hejdánek: To je příklad individuální svobody proti morálnímu a společenskému řádu.

Jiný hlas: Mais elle a été écrite d'ailleurs et jouée à la fin... sous l'occupation allemande.

Hejdánek: Tato hra byla hrána za okupace.

Jiný hlas: Mais je crois qu'elle vaut pour d'autres formes d'oppression.

Hejdánek: No, myslím, že platí i pro jiné formy útlatu.

Jiný hlas: Dans *L'Être et le Néant*, mais en même temps que on est condamné à la liberté, en même temps que on n'est jamais entièrement pris par le conditionnement...

Hejdánek: Tedy člověk je odsouzen ke svobodě, nikdy není plně ve vleku určeností.

Jiný hlas: La liberté dans *L'Être et le Néant* c'est la seule valeur et elle n'a pas d'autre fin qu'elle-même.

Hejdánek: A svoboda v díle *Bytí a nicota* je jedinou hodnotou a nemá žádný jiný účel než sebe sama.

Jiný hlas: À la fin de *L'Être et le Néant*, dans la dernière partie de *L'Être et le Néant*, il y a une phrase qui montre ce caractère. L'homme qui s'enivre au coin d'un bar est aussi libre que celui qui conduit un peuple.

Hejdánek: V poslední části *Bytí a nicoty* stojí tato věta: Člověk, který se opíjí v baru, je stejně svobodný jako ten, který je vůdcem lidu.

Jiný hlas: Il me disait même, souvent l'homme qui conduit un peuple est moins libre.

Hejdánek: Často člověk, který je vůdcem lidu, je méně svobodný.

Jiný hlas: Mais à partir de cette conception de la liberté comme seule valeur, il y a beaucoup de questions qui se posent et qui se posent en morale et aussi en politique.

Hejdánek: Tato koncepce svobody jako jediné hodnoty je východiskem, a když se toto východisko rozvine, vyvstává řada otázek morálních i politických.

Jiný hlas: Bon d'abord quelles sont les limites, est-ce que la résistance individuelle suffit? Et Sartre dit souvent: Bon j'ai besoin d'hommes réunis...

Hejdánek: Nejdříve otázka, jestli individuální odpor stačí. Sartre také často říká: Potřebuji člověka spojeného.

Jiný hlas: ...et dans un texte d'un peu postérieur de 47 qui s'appelle *L'existentialisme est un humanisme*, il dit: ma liberté solidaire de celle d'autrui.

Hejdánek: V díle, které se jmenuje *Existencialismus je humanismus* z roku 47, říká: Moje svoboda je solidární se svobodou druhého.

Jiný hlas: Mais entre une liberté qui n'a pas d'autre fin qu'elle-même et cette formule: ma liberté solidaire de celle d'autrui, il y a une sorte de cassure, de passage, il y a un glissement.

Hejdánek: A svoboda, která nemá jiný účel než sebe sama, a tato formule, že moje svoboda je solidární se svobodou druhého, tady je jasně nějaký zádrhel.

Jiný hlas: Parce que pourquoi est-ce qu'une liberté individuelle serait solidaire de celle d'autrui?

Hejdánek: Proč by měla být individuální svoboda solidární s druhou?

Jiný hlas: Et c'est ce rapport à l'autre qui gêne Sartre pour développer sa morale et c'est sur lui qu'il reviendra dans ses dernières années, en considérant qu'on ne peut pas fonder la morale seulement sur la liberté, mais qu'il faut aussi poser la question de la possibilité de la fraternité.

Hejdánek: A tento vztah k druhému brání Sartrovi v tom, aby svou morálku vypracoval, a k tomu se pak v posledních letech zase vrací a zjišťuje, že nelze morálku vybudovat pouze na konceptu svobody, ale že je třeba i položit otázku po možnosti bratrství.

Jiný hlas: C'est aussi ces questions, ces impasses, qui amènent Sartre à déplacer sa philosophie sur les problèmes sociaux.

Hejdánek: Tyto otázky i slepé uličky vedou Sartra k tomu, že pak tu svou filosofii aplikuje i na sociální problematiku.

Jiný hlas: Mais on ne peut pas séparer cette évolution et les nouveaux problèmes que Sartre pose de son historicité et des événements. Et il dit plusieurs fois l'importance de la guerre dans son évolution.

Hejdánek: Nelze oddělit tyto jeho nové otázky, které si klade, od jeho osobní historie a událostí.

Například mluví o válce a o její důležitosti ve svém osobním vývoji.

Jiný hlas: Dans des entretiens assez récents il dit: la guerre a vraiment divisé...

Hejdánek: Říká v jednom z posledních textů: Válka skutečně rozdělila můj život ve dvě. Začala, když mně bylo 34 let, skončila, když mně bylo 40, a to byla doba přechodu od mládí k dospělému věku. Náhle jsem pochopil, že jsem sociální bytost, když jsem byl vytržen z míst, kde jsem býval vychováván lidmi, kteří se mnou počítali, a když jsem byl veden někam, kde jsem neměl žádnou chuť jít s lidmi, kteří neměli žádnou chuť žít se mnou.

Jiný hlas: Et enfin après c'était le stalag, et je crois que pour Sartre tout le temps toute la lutte de Sartre a été marquée par l'importance des guerres et la lutte contre les guerres.

Hejdánek: A pak to byl stalag a myslím si, že celý Sartrův boj byl poznamenán důležitostí války a zápasem proti válce.

Jiný hlas: Au moment de 45, au moment de la paix, il dit au contraire ce n'était pas la paix, car la paix est un commencement.

Hejdánek: V roce 45 říká: Tohleto nebyl mír, neboť mír je začátek. Nyní prožíváme agonii. Dlouho jsme věřili, že válka a mír jsou dvě věci dobře od sebe rozdělené, tak jako černé od bílého a jako teplé od studeného. Není to pravda a dnes to víme.

Jiný hlas: Et puis oui et puis alors il dit il faudra quelque temps pour que cette guerre révèle son vrai visage.

Hejdánek: Dále říká: Bude třeba nějaký čas, aby tato válka odhalila svou pravou tvář.

Jiný hlas: Et dans toutes ces luttes ont été liées aux guerres et surtout et d'abord aux guerres que l'état français faisait, c'est-à-dire les guerres coloniales.

Hejdánek: Všechny tyto zápasy byly nějak spojeny s válkou, zejména s válkou Francie v Alžíru a proti [nesrozumitelné] ve Vietnamu také.

Jiný hlas: Cela explique le déplacement de la morale à la politique et la confrontation de la pensée de Sartre avec le marxisme.

Hejdánek: To vysvětluje jeho výlety do oblastí morálky a potom jeho zápasy s marxismem.

Jiný hlas: Cela n'est que... bon, nous avons les guerres coloniales que l'état français faisait: l'Indochine, l'Algérie. Mais c'est vrai qu'en même temps, il y avait le stalinisme.

Hejdánek: Francie prožila několik válek, v Indočíně, potom Alžír, zároveň ovšem existoval stalinismus.

Jiný hlas: Et c'est vrai que là, comme beaucoup d'intellectuels français, Sartre a d'abord lutté contre les guerres coloniales tout en même temps, mais je ne sais pas comment c'était, tout en même temps dénoncer ce qu'on pouvait savoir et on pouvait savoir de ce qui se passait à l'Est.

Hejdánek: A je pravda, že tady, tak jako mnoho francouzských intelektuálů, bojoval především proti koloniální válce a aniž se přitom zabýval tím, co se mohlo vědět o tom, co se děje na východě.

Jiný hlas: Ou plutôt, il y a eu des dénonciations mais il ne s'est pas battu de la même façon dans les deux cas.

Hejdánek: Nebo lépe řečeno, byly určité věci, které se mohly vědět a věděly, a on nicméně se pro ně nenasadil tak jako tam, kde bojoval proti koloniální válce.

Jiný hlas: Je ne sais pas bien enfin, je dis ça comme ça moi-même, en France, qui a mené de front les deux choses à ce moment-là.

Hejdánek: Já sama osobně nevím, že by byl nějaký člověk, který by dokázal tenhle zápas vést najednou na obou frontách.

Jiný hlas: Sur le plan Mounier...

Hejdánek: Mounier.

Jiný hlas: Pas les guerres coloniales... oui, c'est vrai. Justement c'est... on en peut discuter parce que c'est un problème, moi je ne le vois pas.

Hejdánek: Já jsem namítl, že Mounier, a ona říká, že ten ne, protože tam zase jako proti těm koloniálním válkám... no.

Jiný hlas: Non, là je ne comprends plus. Non mais justement moi je vous posais question, je ne sais pas. Bon, sur la *philosophie*, cela renvoie chez Sartre au livre qui est traduit là, *Marxisme et existentialisme*...

Hejdánek: To jsou otázky. Ve *filosofii* se pak tahle problematika ukazuje v knize *Marxismus a existencialismus*, v češtině to vyšlo pod titulem *Lidské v situaci – Marxismus a marxismus*.

Jiný hlas: En France ça ne s'appelle pas comme ça. Et la suite c'est la *Critique de la raison dialectique*.

Hejdánek: A potom přichází ta *Kritika dialektického rozumu*.

Jiný hlas: Dans *Marxisme et existentialisme*, il a des formules tout à fait laudatives sur le marxisme.

Hejdánek: V *Marxismu a existencialismu* užívá tam formulí jakých... *laudativních*... jo, *laudativních*, velmi pochvalných.

Jiný hlas: C'est l'anthropologie de notre temps.

Hejdánek: Říká, že to je antropologie naší doby.

Jiný hlas: Et en même temps, il montre les limites.

Hejdánek: A zároveň ukazuje na meze.

Jiný hlas: Il dit que le marxisme ne s'occupe des gens qu'à leur première feuille de paye.

Hejdánek: A říká, že se marxismus zabývá lidmi jako...

Jiný hlas: Première feuille de paye, premier salaire.

Hejdánek: No, ne, že se s tím zabývají jako čerstvými bankovkami.

Jiný hlas: Qu'il ne s'occupe pas de l'enfance.

Hejdánek: Že se nezabývá třeba dětstvím.

Jiný hlas: Et donc il s'appuie aussi Sartre sur la psychanalyse.

Hejdánek: A v tom se Sartre opírá o psychoanalýzu.

Jiný hlas: Il montre à la fin de ce livre le fondement existentiel, donc ce rôle de l'individu à maintenir.

Hejdánek: A na konci své knihy ukazuje na existenciální základ, který má individuum za úkol udržet.

Jiný hlas: Mais enfin dans l'ensemble c'est un texte très proche du marxisme.

Hejdánek: Ovšem globálně lze říci, že je to text marxismu blízký.

Jiný hlas: Et ensuite alors dans la *Critique de la raison dialectique*...

Hejdánek: V druhé části tohoto spisu, která už tady nevyšla, *Kritika dialektického rozumu*...

Jiný hlas: C'est une analyse de ce qu'il appelle les ensembles pratiques.

Hejdánek: Jde o analýzu toho, co on nazývá praktický celek.

Jiný hlas: Et il montre que nous sommes dans une histoire de la rareté.

Hejdánek: Ukazuje, že žijeme v dějinách vzácnosti...

Jiný hlas: Rareté, oui.

Hejdánek: Vzácnosti...

Jiný hlas: Qui entraîne les rivalités, les violences.

Hejdánek: Která v dějinách přivozuje násilí a rivalitu.

Jiný hlas: Et que les individus sont dans des collectifs qui sont des séries où les individus sont placés les uns à côté des autres.

Hejdánek: Že jedinci jsou v kolektivech, které samy jsou jakoby série, v nichž jednotlivci jsou seřazeni.

Jiný hlas: De façon impuissante et passive.

Hejdánek: Bezmocně, pasivně.

Jiný hlas: De façon anonyme.

Hejdánek: A anonymně.

Jiný hlas: Et qu'ils subissent des idées qui leur sont transmises de façon anonyme comme si elles venaient toujours de l'autre.

Hejdánek: Jsou vystaveni myšlenkám anonymním, které k nim přicházejí.

Jiný hlas: Il oppose à ces séries passives la formation de groupes, il appelle ça des apocalypses.

Hejdánek: A proti těmto sériím anonymním mluví o skupinách, které nazývá apokalyptickými.

Jiný hlas: Des groupes qui se forment, de groupes en fusion.

Hejdánek: Skupiny, které se vytvářejí sjednocováním, spájením.

Jiný hlas: Où les gens se rassemblent en général contre la répression.

Hejdánek: Lidé se obvykle spojují proti útlu.

Jiný hlas: Il prend l'exemple de la prise de la Bastille.

Hejdánek: Jako příklad uvádí dobytí Bastily.

Jiný hlas: Et comment les gens se rassemblent et se regroupent, sont liés les uns aux autres dans une action, dans un projet, dans une lutte.

Hejdánek: Jak se lidé dávají dohromady, spojení společným bojem, společnou akcí.

Jiný hlas: Et en disant qu'il n'y a d'unité que dans l'action.

Hejdánek: A říká, že není jednoty jiné než jednoty v akci.

Jiný hlas: Mais ces groupes en fusion, tout le problème c'est comment vont-ils durer.

Hejdánek: Ale tyhle spojené nebo spájené skupiny... nadhazují problém, jak budou trvat.

Jiný hlas: C'est le premier problème. Et ils durent en se resserrant, en se refermant sur eux-mêmes.

Hejdánek: Trvají tak, že se do sebe uzavírají.

Jiný hlas: D'où le rôle du serment.

Hejdánek: Odtud role přísahy.

Jiný hlas: Mais en même temps, le serment crée la terreur.

Hejdánek: Ale přísaha zase vytváří teror.

Jiný hlas: Tout le monde se méfie les uns des autres et si on trahit ce serment quoi...

Hejdánek: Jedni se bojí druhých s tou přísahou... aha, že poruší přísahu.

Jiný hlas: Trahir le serment.

Hejdánek: Poruší přísahu, vzniká ovzduší teroru, že někdo poruší přísahu.

Jiný hlas: Qu'on sera trahi... voilà.

Hejdánek: Že zradí, tak. Přísaha a pak zrada.

Jiný hlas: Et ces groupes ou alors ils se dissolvent, ils disparaissent, enfin ils sont écrasés ou ils se dissolvent.

Hejdánek: Ti lidé mizí jako jednotlivci, rozpuštění...

Jiný hlas: Ou ils durent en se figeant et en devenant des institutions.

Hejdánek: Pardón, ty skupiny mizí, jsou rozbity, anebo kostnatí, kornatí a stávají se z nich instituce.

Jiný hlas: Et dans l'institution les gens sont anonymes, ils sont interchangeables.

Hejdánek: V institucích jsou lidé anonymní, jsou zaměnitelní.

Jiný hlas: Ils sont interchangeables et bon, c'est cette institution qui renvoie à une analyse de la bureaucratie.

Hejdánek: V této analýze se věnuje analýze byrokracie.

Jiný hlas: Et il analyse l'État qu'il définit comme un groupe manipulateur.

Hejdánek: Analyzuje stát jakožto manipulátorskou skupinu.

Jiný hlas: Et il explique que l'État le pire c'est l'État totalitaire.

Hejdánek: A vysvětluje, že ten nejhorší stát je stát totalitní.

Jiný hlas: Parce qu'il a fait disparaître toutes les contradictions et toutes les différences.

Hejdánek: Neboť ruší všechny protiklady a nechává je zmizet.

Jiný hlas: Mais naturellement je vous dis ça en quelques mots et le livre il a huit cents pages.

Hejdánek: To říkám v několika slovech, ta kniha má osm set stran.

Jiný hlas: Mais je crois qu'on n'a pas souvent en France et ailleurs, surtout en France, lu le livre suffisamment jusqu'au bout.

Hejdánek: Ale myslím, že málokdo kdekoliv jinde, ve Francii, zejména ve Francii, četl tu knihu až do konce.

Jiný hlas: Il y a toute une analyse de l'Union Soviétique et de l'État totalitaire dans la *Critique de la raison dialectique* et je pense que si on ne l'a pas lu jusqu'au bout, ce n'est pas seulement parce qu'il est gros, mais c'est parce que cela gênait tout le monde.

Hejdánek: Je tam i analýza Sovětského svazu a totalitních režimů v *Critique de la raison dialectique* a že to nečetli až do konce nejen proto, že to je tak tlusté, ale protože to mnohým vadí.

Jiný hlas: Cela gênait la droite parce que c'est une critique d'ailleurs plus générale de l'État, l'ordre en fait.

Hejdánek: Vadí to pravici, protože to je obecnou kritikou státu a pořádku.

Jiný hlas: Et cela gênait les communistes.

Hejdánek: No a komunistům to samozřejmě také vadilo.

Jiný hlas: Et ce livre n'a pas, à part quelques séminaires de Lévi-Strauss et une critique de Raymond Aron, on a surtout retenu les premières phrases de *Marxisme et Existentialisme* sur le marxisme et on n'a pas repris assez les analyses des groupes, des séries, des séries passives.

Hejdánek: Pro mě, kromě několika seminářů Lévi-Strosse a Raymonda Arona, se tomu nedostalo. Málo se vzalo vážně to hlavní, co v té knize je, a to je analýza skupin, analýza těch sérií, pasivních sérií.

Jiný hlas: Les groupes, la façon dont les groupes se dégradent et se figent.

Hejdánek: Analýza toho, jakým způsobem se skupiny degradují a kornatí.

Jiný hlas: Et ce livre représente les ensembles, ces ensembles pratiques, il appelle ça les ensembles pratiques, les représente toujours comme se faisant et se défaisant.

Hejdánek: Ty praktické celky prezentuje jako ty, které se stále utvářejí a zase rozpadají.

Jiný hlas: Il les décrit comme des totalisations.

Hejdánek: Říká totalizace.

Jiný hlas: Et ces totalisations ne forment jamais une totalité.

Hejdánek: A tyto totalizace však nikdy nevytváří totalitu.

Jiný hlas: Et c'est pour cela que justement Sartre ne peut pas passer au projet de ce second tome, il ne peut pas passer des ensembles pratiques à l'histoire.

Hejdánek: A není schopen proto od svých praktických celků přejít k dějinám.

Jiný hlas: C'est-à-dire qu'il y a je crois toujours chez Sartre la résistance de la multiplicité des groupes ou même de la multiplicité des individus dans les groupes.

Hejdánek: Je tady u Sartra vždycky patrná rezistence skupin nebo multiplicita rezistencí ve skupině.

Jiný hlas: Et le problème donc aussi des rapports entre les praxis individuelles et les praxis de groupe, les praxis collectives.

Hejdánek: A pak je tady problém praxe jednotlivce a praxe skupiny, praxe kolektivní.

Jiný hlas: Et on retrouve donc dans la *Critique de la raison dialectique* toujours cette idée de l'existentialisme que l'individu est irréductible à l'histoire.

Hejdánek: A zase tím hlavním motivem je to, že jedinec je neredukovatelný na dějiny.

Jiný hlas: Et alors ces rapports de groupe et de série qui forment, il appelle ça des tourniquets, comportent à la fois la violence et la fraternité liée à la rareté et aussi l'union des hommes entre eux dans les groupes.

Hejdánek: Tyto vztahy mezi skupinami a sériemi, které tvoří turniket, obsahují zároveň násilí a zároveň spojení lidí ve skupině.

Jiný hlas: Et ces deux pôles sont la terreur et la fraternité.

Hejdánek: A ty dva póly jsou teror a bratrství.

Jiný hlas: Mais dans l'analyse de la *Critique de la raison dialectique*, c'est une analyse théorique et politique, donc il constate ce tournoiement, il constate ces deux pôles terreur et fraternité.

Hejdánek: V té analýze *Critique de la raison dialectique*, která je politickou analýzou, konstatuje tyto dva póly: teror a bratrství.

Jiný hlas: Mais dans la dernière période et sans doute dans la mesure où il ne voit plus de perspective politique qui permettrait des rapports de fraternité, Sartre revient sur le terrain de la morale.

Hejdánek: Ale v tom posledním období, kdy už neviděl žádné politické perspektivy, které by dovolily vztahy bratrství, se Sartre vrací na terén morálky.

Jiný hlas: C'est-à-dire sur une exigence qui implique une exigence transhistorique, au-delà de l'histoire, hors de l'histoire, qui doit devenir aussi une force en politique, c'est-à-dire qui doit aussi et peut-être d'abord essayer de transformer la réalité.

Hejdánek: Na požadavek, který v sobě zahrnuje i požadavek nadhistorický, transhistorický, který se musí stát i politickou silou, pokusit se změnit skutečnost.

Jiný hlas: Dans les notes sur la morale qui sont antérieures à son rapprochement avec le marxisme, à son questionnement du marxisme, il dit qu'il faut d'abord changer les têtes et d'abord changer nos têtes.

Hejdánek: V poznámkách o morálce, které jsou uvnitř jeho dotazování vůči marxismu, říká, že je nejdříve změnit hlavy a nejdříve naše hlavy.

Jiný hlas: Et il dit aussi par exemple qu'il faut chasser les pensées de pierre.

Hejdánek: A také říká, že je třeba vyhnat myšlenky šutrem. [nesrozumitelné] Asi tím myslí dlaždičky.

Jiný hlas: Et dans toutes ces notes sur la morale que j'ai eues, mais qui vont être publiées bientôt, il montre que l'histoire n'est pas tout, loin d'être tout.

Hejdánek: V poznámkách o morálce ukazuje, že dějiny nejsou všechno.

Jiný hlas: Mais qu'il y a des tas de choses qui viennent casser l'histoire, qui la font piétiner, qui la font dévier.

Hejdánek: Že je tolik věcí, které rozbíjejí historii, rozdupávají, uvádějí na jiné cesty.

Jiný hlas: Alors il dit par exemple le rôle du corps, le rôle du désir.

Hejdánek: Například role těla, role touhy.

Jiný hlas: *L'événement historique...*

Hejdánek: historická událost má tendenci se roztrhnout, zhroutit se jako lyžař, který ve velké rychlosti sebou třískne, protože se mu rozjedou lyže.

Jiný hlas: *Et puis il montre que le projet n'est pas dans le cerveau.*

Hejdánek: Projekt není v mozku, nýbrž je všude. Je v zygomatických svalech mého úsměvu, v mých rukou, v postoji mého těla.

Jiný hlas: *Donc le désir, le corps, l'imaginaire, la poésie sont hors de l'histoire. De même, même la poésie, c'est-à-dire l'amour de l'échec, l'amour de l'impossible, résiste ou oppose une résistance à l'histoire.*

L'homme, l'homme authentique, ne peut pas faire ce qui ne serait pas en un certain sens poétique. Donc l'homme authentique doit faire quelque chose de poétique.

Hejdánek: Touha, tělo, imaginárno, poezie jsou mimo historii. Stejně, dokonce i poezie, totiž láska k prohře, láska k nemožnému, odporuje nebo klade odpor dějinám. Člověk, autentický člověk, nemůže dělat to, co by v jistém smyslu nebylo poetické. Ano, čili autentický člověk musí dělat něco poetického.

Jiný hlas: *Donc la poésie comme l'imaginaire, comme le rôle de l'individu, de chaque individu, sont des résistances, des résistances à l'histoire.*

Hejdánek: Tedy role každého jedince, to imaginárno jsou způsoby čelení, způsoby odporu, odporu vůči dějinám.

Jiný hlas: *Bon de même il dit le désir, l'imaginaire, l'inertie de la matière, la pesanteur et le besoin, le hasard naturel et la contingence humaine, par où l'histoire piétine, dérape, par quoi toute synthèse échoue ou se renouvelle. Ce sont des preuves de sa vitalité, de la vitalité de la vie, de l'existence.*

Hejdánek: Touha, imaginárno, setrvačnost hmoty, tíha a potřeba, přirozená náhoda a lidská kontingence tam, kde historie se roztříšťuje a sama sobě ujíždí. Tímto veškerá syntéza ano, jaksi krachuje a obnovuje se. Ano, krachuje nebo se obnovuje, to jsou důkazy její životnosti, vitality, vitality existence, ano.

Jiný hlas: *Donc il y a toute, enfin il y a la reprise de cette morale qui s'inscrit dans l'histoire, enfin qui peut déranger l'histoire et peut devenir une force dans l'histoire. Mais il reste toujours le problème : est-ce que l'on peut fonder la morale sur la seule valeur qui est la liberté ? Et cette morale existentialiste de 1947 après L'Être et le Néant prend comme seule valeur la liberté.*

Hejdánek: Tedy znovu se vrací k morálce, která se nějak wpisuje do dějin a může se stát historickou silou. Otázkou tedy zůstává, může-li být nějaká morálka, není-li jiného základu než svoboda. A tato svoboda jaksi v období čtyřicátého sedmého roku, tedy potom, co vyšlo *Bytí a nicota*, je tou jedinou hodnotou, svoboda.

Jiný hlas: *Et le problème de Sartre ces dernières années, c'était de lier l'exigence morale à des rapports à l'autre qui seraient des rapports de fraternité. Bon il ne s'agit pas bien sûr de nier la terreur qui est réelle, mais sur le plan de la morale, il y a une sorte de sentiment d'obligation. Enfin il dit que le mot est impropre d'ailleurs quand il prend le mot obligation, il dit que le mot est impropre. On peut dire une exigence pour faire advenir, pour réaliser des îlots de fraternité. Donc réaliser dès maintenant plus de fraternité contre la terreur.*

Hejdánek: No a problémem jeho posledních let bylo, jak spojit morální požadavek se vztahy vůči druhému, které by měly být vztahy bratrství. Nejde samozřejmě o to popírat teror, který existuje. Ale existuje na morální rovině jakási povinnost. Když mluví o slově povinnost, tak ví o tom, že to není slovo čisté. Požadavky, jak realizovat, uskutečnit ostrůvky bratrství. Tedy již nyní uskutečnit více bratrství proti teroru.

Jiný hlas: *Mais du point de vue de l'ontologie, il reste à savoir si ce rapport à l'autre et cette possibilité de fraternité qui devient une exigence morale et qui peut d'ailleurs être subversive en politique ne remet pas en question l'ontologie de L'Être et le Néant. Et comme Sartre a toujours la capacité de se contester et que les sartriens ont beaucoup de peine à courir aussi vite que lui dans ses contestations, on en reste à la question : dans L'Être et le Néant, le sujet, le pour-soi, rencontre l'autre. Et il est marqué par l'autre, mais l'autre ne le constitue pas. Bon c'est toute la question d'autrui qui est développée dans L'Être et le Néant à partir du regard. Ce serait tout un autre problème à développer, on peut.*

Hejdánek: Z hlediska ontologického je otázkou, zda vztahy k druhému a tato možnost bratrství, jež se stává morálním požadavkem a jež může být jaksí v přímém politickém podvrácení, nezpochybňuje samu ontologii *Bytí a nicoty*. Jelikož Sartre má vždycky schopnost sám sebe popírat a že sartriáni vždycky mají co dělat, aby svého mistra dostihli, když sám sebe popírá, otázka je tato: v *Bytí a nicotě* je subjekt, pro-sebe, a přitom potkává druhého. Je poznamenán druhým, ale ten druhý jej neustavuje. Jistě, to je otázka, ta široká problematika druhého, která je rozvinuta v jeho díle a vychází třeba z pohledu. To je jiný problém, který můžeme rozvíjet.

Jiný hlas: *Par exemple le regard de l'autre me fige. Il par exemple provoque aussi, il peut provoquer par exemple de la honte. Je vous raconte les choses abstraitement, mais Sartre procède toujours par des petites histoires.*

Hejdánek: Například pohled druhého mě – jak se to řekne? *me fige* – mě uhranuje. Může ve mně vyvolat stud. Já vám to říkám abstraktně, Sartre to rád dělá v takovýchto malých příbězích.

Jiný hlas: *et par exemple, dans L'Être et le Néant, il raconte comment en regardant par le trou de la serrure...*

Jiný hlas: a například v *Bytí a nicotě* vykládá, jak koukáním skrze klíčovou díрку...

Jiný hlas: *...quelqu'un a tout d'un coup honte de ce qu'il est en train de faire parce qu'il voit apparaître une personne, enfin il voit le regard de l'autre, il se voit regardé par l'autre.*

Jiný hlas: *...skrze klíčovou díрку, tak najednou se stydí za to, co dělá...*

Jiný hlas: *parce qu'il se voit regardé par l'autre, lui, il a honte.*

Jiný hlas: *...a ten, který je viděn klíčovou dírkou, se stydí.*

Jiný hlas: *mais bon, et toute la théorie du regard, on la retrouve dans Huis clos.*

Jiný hlas: Tu teorii pohledu pak znovu nacházíme v *S vyloučením veřejnosti*.

Jiný hlas: *dans la pièce Huis clos, comme les trois personnages sont morts...*

Jiný hlas: V té hře, kde ty tři hlavní postavy jsou mrtvé...

Jiný hlas: *...ils ne peuvent avoir aucun projet qui les change...*

Jiný hlas: *...tedy nemohou mít žádný projekt, který by je měnil...*

Jiný hlas: *...ils sont donc désignés par le regard de l'autre.*

Jiný hlas: *...jsou tedy jen označení...*

--- (1982-10-25 Jeanette Colombel – J.-P. Sartre (2) [LVH233VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Odtud potom pochází ta slavná formule: Peklo, to jsou ti druzí. *L'enfer c'est les autres.*

Mais de toute façon, même s'il y a des rapports de réciprocité, par exemple dans d'autres passages de *L'être et le néant*...

Jsou-li nějaké vztahy reciprocity, v jiných pasážích *L'être et le néant* je jedna krásná pasáž, kde se hovoří o vzájemnosti něžnosti v lásce. Ale i když tato vzájemnost existuje, přece jen člověk nemůže dělat nic jiného, než že druhého potkává. Sartre se tedy ptá, jestli morální požadavek a možnost bratrství nespočívají, nepředpokládají, že člověk se podílí na strukturách vědomí sebe, uvědomění osoby, a to, že každé reflektované vědomí má morální dimenzi. Takže se omlouvá, že byla schematická a přitom dlouhá. Teď si dáme deset minut na kávu a pak diskusi.

Hejdánek: A že se dostával velmi často k tomu, že byl v rozporu sám se sebou, nebo že sám sobě odporoval.

Jiný hlas: *Qu'il se contestait souvent lui-même.*

Hejdánek: To představuje jakousi překážku, kterou musím překonat, že na ni nebudu dbát, když budu stavět dvě otázky.

Jiný hlas: *C'est un obstacle dont je dois faire abstraction si je vais poser deux questions suivantes.*

Hejdánek: Především: jaký smysl v tom starším Sartrovi mělo tvrzení, že člověk je bez příčin a bez cílů...

Jiný hlas: *La première: quel était le sens chez le premier Sartre de l'affirmation que le sujet, l'homme est sans cause et sans fin...*

Hejdánek: ...a přesto je podmíněn? Jak může být člověk podmíněn, není-li příčinami a cíli?

Jiný hlas: *...et pourtant l'homme est conditionné? Comment l'homme peut être conditionné sinon par les fins et par les causes?*

Hejdánek: A druhá otázka: když se ve svém pozdním díle, v pozdním vývoji myšlenkovém, vrací k otázkám mravním...

Jiný hlas: *La seconde question: quand Sartre reprend la question de la morale dans sa dernière œuvre...*

Hejdánek: ...co to znamená ve vztahu k tomu prvnímu tvrzení, totiž jak je to s těmi příčinami a cíli?

Jiný hlas: *...qu'est-ce que ça veut dire par rapport à la première affirmation concernant les fins et les causes?*

Hejdánek: A podotázka: jak mohu založit svůj vztah k druhému, jestliže vedle respektu k jeho svobodě nebudu schopen také respektu k jeho minulosti a k jeho budoucnosti, to jest k jeho příčinám a k jeho cílům?

Jiný hlas: *Et la question auxiliaire: comment puis-je fonder mon rapport vers l'autrui si, à part de mon respect pour sa liberté, je n'arrive pas à respecter aussi son histoire, c'est-à-dire ses causes et ses fins? C'est la même question, enfin, c'est en fonction de la première question. Jsou to tytéž otázky, otázka druhá fungující tak jako první.*

U toho prvního staršího Sartra, třeba v románu *Hnus*, existence je skutečně dána bez příčin, bez účelu a způsobem, který je blízky absurditě. Ale v samotném *Hnusu* vyslovuje a zároveň odmítá tento termín absurdita, neboť tento termín už je jméno a existence se nepojmenovává, tudíž si neříká absurdita. A neboť i z absurdity lze také utvořit systém. A to je jeden z rozdílů, který ho dělil od Camuse. U Camuse neměl rád právě systematickosti jeho absurdity.

Tedy v románu *Hnus* žádná morálka není. Je tam nějaké pojetí *individualistické, anarchistické*. Není tam sociální rozměr a není tam morálka.

Jiný hlas: a je tam pouze toto uvědomění si existence jako něčeho daného, co nemá žádné ospravedlnění a co se zejména nezakládá na žádném bohu, na žádné božské nezbytnosti. Je tam jedna pasáž, kde to říká jasně, v parku, kde je hrdina Roquentin fascinován kořeny kaštanu. To je zkušenost, zkušenost s *nadbytečností* existence. Říká, že existence nemůže být ospravedlněna a jakýkoliv pokus o její ospravedlnění, například skrze nezbytnost, je jen určitým druhem útočiště, ale nemůže představovat důkaz. Ta věta mi velmi připomněla Spinozu a jeho pojetí nutnosti v bytí, kde každé individuum, každý *modus*, je v nutnosti bytí, tedy v Bohu nebo v přírodě. Ale pokud jde o účel, tak tam není žádný účel. Pouze subjekt může dát věcem smysl. A hrdina Roquentin má v románu *Hnus* zážitek hnusu, protože gesta už nemají smysl, ztrácejí smysl. V románu *Hnus* tedy není žádná morálka.

Hejdánek: Tady není v *Hnusu* morálka, na to dodatek, že v tom pak není ani filosofie. Není tam systém.

Jiný hlas: Jestli pak nemůže být filosofie bez systému? A jestli filosofický systém není vždycky jakési *delirium*, kde chceme, aby všechno drželo pohromadě a tvořilo celek, a to často klamným a podvodným způsobem. Vezměme si třeba Hegela, systém pro systém. Je to systém totalitní, nebo přinejmenším totalizující. Jestliže v dialektice vezmeme v potaz roli negativního, tak proč je toto negativní vždycky překonáno? Možná proto, že Hegel má strach z nihilismu, z teroru, a tak dává negativnímu tuto roli, aby si mohl vytvořit dialektiku, která by byla ubezpečující. V předmluvě k *Fenomenologii ducha* mluví o magické přítomnosti negativního. Když Sartre mluví o magickém, které je za logickým v oblasti možného, tak to odpovídá jeho pojetí *kontingence* a tomu, že nevychází z vědění, že neuznává primát poznání. Poznání je vždycky přesahováno něčím jiným, a proto mluví o magickém. Ale Hegel trvá na racionálním systému. Co tam tedy dělá to magické negativno? Já doufám, že existuje filosofie, například Kierkegaardova, která není systematická.

Hejdánek: Jenomže formou to není filosofie, to je [nesrozumitelné], ale u takového Kierkegaarda je nějaké integrované a celistvé myšlení, zatímco se nepodařilo pochopit tu celistvost myšlení u Sartra.

Jiný hlas: Ne tady obecně u Sartra, ale v románu *Hnus*. Ale je pro existenci třeba nějaký základ, nějaké založení? A není to naopak právě výkon svobody, který ji zakládá? Jestli to není filosofie právě proto, že odhaluje existenci a ukazuje umělý charakter každého ospravedlnění.

Jiný hlas: svobody, tím ji vlastně obnažujeme.

Mais bon, ça c'est pour la nausée, il n'y a pas de morale. Alors là où le problème effectivement est important, c'est : est-ce qu'il peut y avoir... alors pour votre première question... sans cause ni fin, il n'y a mais bon, c'est l'existence, mais il n'y a pas la morale. Ale tohle je pro hnus, tam není žádná morálka. A v čem je ten problém skutečně důležitý, k vaší první otázce, bez cíle a bez příčiny tedy není morálky.

Hejránek: Ale v tom případě ani podmínění. Ona se k tomu dostane.

Jiný hlas: *Alors évidemment non, dans La Nausée il n'y a pas non plus de conditionnement. Il y a un individu qui est dans une petite ville et qui a le moins possible de structures sociales.* Ale v románu Hnus tedy taky není žádné tohle podmiňování. Je tam hrdina, je tam tedy jedinec, který v malém městě má co nejméně možná nějakých sociálních struktur. *Il n'a pas de métier, il écrit un livre, pas d'emploi du temps, et il est un peu en suspens. Et c'est pour ça qu'il peut avoir cette expérience directe de l'existence. Mais ceux qui sont conditionnés, ou bien à leur place dans leur société, à leur place qu'ils représentent de deux façons, soit c'est les notables dans le musée...* Nemá žádné zaměstnání, píše jakousi knihu, ale nevyužívá svého času. A tak trochu visí ve vzduchu. A proto může mít přímou zkušenost s existencí. Ti, kteří jsou podmíněni, kteří jsou ve společnosti na svém místě, ty Sartre znázorňuje dvojím způsobem. Buď jsou to ti radní v muzeu. *Alors ils ont leur... ceux qui ont fondé Bouville, la petite ville, ceux qui ont fondé la petite ville. Alors eux, ils sont à leur place, conditionnés, ils ont des causes, ils ont des fins, ils ont des justifications. Et puis Sartre les appelle parfois des salauds.* To jsou ti, kteří založili město. Oni jsou na svém místě, jsou podmíněni, mají své příčiny i účely a ospravedlnění. A Sartre je nazývá, no, *salauds*, sviňáky.

C'est-à-dire justement, ils ont leur mauvaise foi vient du fait qu'ils se donnent de la valeur par des signes extérieurs, par des signes sociaux, comme des notables. Alors ça exclut l'angoisse, ça exclut la nausée. To znamená, že jejich špatná víra pochází z toho, že si dodávají ceny těmi vnějšími, sociálními znaky, jako ti hodnotáři. To samozřejmě vylučuje úzkost neboli hnus.

Mais après, bon, la notion de situation, dans la notion de situation qu'il emploie à la fin de L'Imaginaire, et il reprend dans L'Être et le Néant, à la fois il y a une nécessité de fait, c'est-à-dire tout un conditionnement de fait. Vous êtes en Tchécoslovaquie, avec tel régime, tel quartier... On peut accumuler toutes les conditions dont on est totalement conditionné. Ale potom v pojmu situace, v pojmu situace, který užívá na konci *Imaginárna* a který pak přebírá v *Bytí a nicotě*, je zároveň faktická nezbytnost, tedy faktická podmíněnost. Jste v Československu, v určitém režimu, v určité čtvrti... Všechny tyto podmínky se mohou nakupit, až je člověk totálně podmíněn. *Mais vous n'êtes pas simplement le produit de ces conditions. Donc la preuve c'est qu'il y en a qui réagissent comme vous, il y en a qui réagissent autrement. Et là il y a une rupture, et c'est cette rupture qui est la contingence, c'est-à-dire justement l'absence de cause. Et là, on est en même temps totalement libre.* Ale přitom nejsme pouze produktem těchto podmínek. Důkazem toho je, že někdo na ně reaguje tak a jiný onak. Tady nastává jakýsi přeriv, a ten přeriv je kontingence, tedy absence příčiny. A v tu chvíli je člověk zároveň zcela svoboděn.

Qu'est-ce que ça signifie totalement ? Ce n'est pas total. Co to znamená totálně? To není totální. Non, ce n'est pas total. Ça veut dire qu'on ne pèse pas dans un plateau de balance le nombre des conditions pour voir si la marge de liberté est comme ci ou comme ça. Il peut y avoir des événements qui provoquent de telles ruptures. Ne, to není totální. Tím se chce říci, že nezáleží na tom, kolik je na misce vah podmínek, aby se vidělo, zda je prostor pro svobodu takový nebo onaký. Mohou nastat události, které takové přerivy vyvolávají. *Je prends un exemple en France en mai 68. Il y a des étudiants qui préparent des concours, travaillent beaucoup. Ils sont à 15 jours des concours. Et tout d'un coup, bon là c'était général, le matin ils disent : „Les cours c'est fini, on discute“.* Například květen 68 ve Francii. Jsou tam studenti, kteří se připravují na zkoušky a velmi pracují. Jsou dva týdny před zkouškami a najednou prostě ráno řeknou: „Přednášky skončily, budeme diskutovat.“

Et nous, enfin pas moi, mais dans l'enseignement, on a vécu après 68 toujours sur cette peur qu'à n'importe quel moment des étudiants pouvaient intervenir et casser tout à fait par exemple un cours,

rompre... A v učitelství se po roce 68 žilo v neustálém strachu, že studenti mohou kdykoli zasáhnout a úplně rozbít přednášku. *Bon j'ai pris des exemples que je connais, mais il doit y en avoir beaucoup d'autres. Par exemple, je connais une femme qui, à la fin du mois elle allait être payée le lendemain, une femme, elle travaillait à la sécurité sociale, pas plus mal qu'ailleurs, elle en a eu assez, elle est partie au Larzac, enfin c'est une lutte de paysans.* Uvedla jsem příklady, které znám, ale jistě jich bude mnohem více. Například jedna žena, která pracovala v sociálním pojištění, měla dostat druhý den výplatu, ale najednou toho měla dost a odešla do Larzacu účastnit se tamního boje zemědělců. *Alors j'ai pris des exemples très gros, mais je pense que c'est ça qui fait très peur chez Sartre, c'est qu'à chaque moment on ne sait pas ce qu'on va faire le moment d'après, tout à l'heure.* Uvedla jsem velmi výrazné příklady, ale myslím si, že právě to u Sartra vzbuzuje strach, že v každém okamžiku nevíme, co uděláme v okamžiku příštím.

Jiný hlas: *Il y a toujours la... c'est ça qu'il dit quand il dit être le mandat d'être infidèle à tout.* Je to, co jinými slovy říká, to pověření nebo příkaz býti nevěrným všemu.

Et en même temps, on peut rester fidèle vingt ans, mais... A přitom lze býti, že ano, dvacet let věrný, ale... *...il n'y a rien qui nous conditionne assez pour que l'engrenage soit fatal.* ...není nic, co by nás určovalo, podmiňovalo dost, aby to zapojení nebo to soukolí bylo fatální, to soukolí té nutnosti.

Et peut-être que vous m'avez fait dire là une chose très importante, c'est que je crois qu'il y a chez Sartre une constante au défaut d'un système, c'est le refus de la fatalité. A je-li tedy něco u Sartra konstantního, co by mohlo nějaký systém připomínat, je to odmítnutí fatality.

Mais donc si vous voulez, on n'est pas conditionné, mais après oui, les gens sont conditionnés. Enfin, je veux dire que par exemple le petit Genet dont je parlais, il est complètement conditionné comme voleur. Tedy nejsme podmíněni, ale potom ano, lidé jsou podmíněni. Mám na mysli například toho mladého Geneta, o kterém jsem mluvila, ten je jaksí plně podmíněn, určen jako zloděj, který jako dítě kradl už. *Aussi il ne devient pas libre n'importe comment. Il ne devient pas libre comme un enfant de bourgeois bien sage à l'école.* A také se nestává svobodným jakkoli. Nestává se svobodným jako dítě měšťácké, hodné školní dítě.

Mais il n'est pas seulement... il ne subit pas seulement sa condition. Ale svoboda je v tom, že to nebere pouze to podmínění na sebe, nepodstupuje ho jenom.

Donc il se fait, il se fait, c'est une formule... il se fait à partir de cette condition et... c'est une formule de Sartre, l'homme se fait et se refait. On se dělá – to je taková formule – dělá se, dělá se na základě toho... To je taková dost centrální formule Sartrova, že člověk se dělá nebo znovu se dělá.

C'est très proche du marxisme, l'homme comme producteur de lui-même. To je jaksí dost marxistické – člověk jakožto ten, kdo produkuje sebe sama.

Mais ce qui est absolument pas marxiste, c'est justement ce qui vous gêne, c'est la rupture, la faille, la contingence. Ale co marxistické absolutně není a co také vám vadí, je ta kontingence, tedy onen přeriv, ta díra, škvíra, která vzniká, a to marxistické není.

Mais par contre alors pour la morale, c'est une des choses qui gênait Sartre jusqu'à la fin et dans les derniers entretiens, son secrétaire Benny Lévy lui demande s'il y a une fin, s'il y a des fins. Ted' jsme u morálky, to, co Sartrovi vadilo až do konce života. V posledních rozhovorech se ho sekretář Benny Lévy ptal, zda jsou nějaké cíle, konce nebo konec.

Et c'est là que... alors là si vous voulez, c'est là qu'on voit effectivement sa... Sartre dit oui quoi, il y a une fin, mais il ne précise pas laquelle. Et c'est là qu'intervient le rôle d'autrui et le lien entre la liberté et la liberté d'autrui. A Sartre jaksí odpověděl, že ano, ale neřekl jaký. A tady se dostáváme k problematice druhého člověka a jeho svobody.

Mais ce lien n'est pas fondé par l'ontologie de Sartre. On ne l'est pas très bien, hein. On ne peut pas le fonder sur L'Être et le Néant. Toto pouto k druhému člověku Sartre nezakládá ontologicky. Nelze ho podložit ničím, co bychom se dočetli v *Bytí a nicotě*.

Et cette question du rapport à autrui comme inséparable de la conscience de soi, bon, Sartre la posait,

mais pour fonder la valeur de fraternité. Toto pouto k druhému, které je neoddělitelné od vědomí o sobě, to si Sartre kladl, aby mohl na něčem založit hodnotu bratrství.

Mais est-ce qu'on peut fonder complètement une morale et pourtant il a besoin de postulats aussi. Peut-être qu'une morale ne peut pas se fonder complètement. Ale otázka je, nakolik lze vůbec na něčem založit morálku, když potřebuje k tomu také nějaké postuláty. Možná, že morálka se vůbec jaksi kompletně založit nedá.

Hejdánek: O minimum se dá založit jako pravidla šachové hry. *Au minimum, on peut fonder la morale comme les règles du jeu d'échecs.*

Jiný hlas: *Bien. C'est pas bête.*

Hejdánek: To není libovolné. *Ce n'est pas arbitraire.* Člověk může hrát šachy špatně i dobře. *On peut ou bien jouer aux échecs bien, ou mal.* Je to otázka svobody, nejsem fatálně předurčen hrát špatně. *C'est le problème de la liberté, je ne suis pas conditionné fatalement à jouer mal.* Přesto jsou určité hodnoty, které já netvořím. *Mais quand même, il y a des valeurs que je ne produis pas.*

Jiný hlas: *Oui, mais et comment vous les déterminez, ces valeurs? À quel référent? A jak je chcete determinovat, jak je chcete určit? Čemu se...*

Hejdánek: Talentovaní lidé, lidé talentovaní pro šach, je brzo poznají. *Les gens qui ont du talent pour les échecs, ils vont les reconnaître bientôt.*

Jiný hlas: *Oui oui, seulement ce n'est pas... elles n'ont pas un caractère objectif, les valeurs.* Ale ona říká, že hodnoty nemají přece objektivní charakter.

Hejdánek: Co je na šachách objektivního? Když se nehrají šachy, tak to nejsou žádné hodnoty. *Mais qu'est-ce qu'il y a d'objectif dans le jeu d'échecs? Si on ne joue pas aux échecs, il n'y a pas de valeurs.*

Jiný hlas: *Oui, mais moi le jeu d'échecs, je ne sais pas. Mais par exemple, la musique, la littérature.* Šachy taky nehraje, takže neví. Ale otázka hudby třeba, literatury. *Celui qui a du sens pour la musique, il reconnaît si c'est une bonne musique ou non.* Kdo má pro to smysl, tak pozná, jestli je to dobrá literatura nebo dobrá hudba, nebo špatná.

Oui, mais alors c'est empirique. A pak je to empirické.

Hejdánek: Není to empirické, protože se to nespokojuje s tím, co je, ale zkouší a zjišťuje, zda to bude dobré nebo špatné. *Ce n'est pas empirique, parce que ça ne se lie avec ce qu'il y a déjà, mais on le fait comme un essai si c'est bien ou mal.*

Jiný hlas: *Bon, et alors qu'est-ce que... vous dites la liberté ne suffit pas. Il faut donc une loi universelle.* Říkáte tedy, že svoboda nestačí, je třeba univerzálního zákona.

Hejdánek: Ne zákon, nýbrž univerzální základ. *Non, pas une loi, mais une base universelle. Il n'y a pas d'intégrité sans système, sans ordre.*

Jiný hlas: V tom případě tedy není integrovatelné bytí a není integrovatelnost bez systému, bez řádu.

Hejdánek: Bez řádu. Na krásu šachové hry můžu přijít jedině tehdy, když dodržuji pravidla. Když tam dělám podvody, v tomhle, tak nemůžu na nic přijít. *On ne peut découvrir la beauté du jeu d'échecs quand je joue avec des règles. Si je triche, je ne vois pas la beauté.*

Jiný hlas: *Oui, ça c'est aussi dans Mao Zedong.*

Jiný hlas: To je taky v Mao Ce-tungovi.

Jiný hlas: *Mais oui, mais je vois, j'ai du mal m'expliquer parce que vous considérez que Sartre considère ce rapport à autrui hors de son histoire.*

Jiný hlas: Takže si myslíte, že Sartre ten vztah k druhému jaksi vidí nebo chápe nezávisle na jeho dějinách, *son passé, son avenir*, na jeho minulosti a jeho budoucnosti.

Hejdánek: *Je ne pense pas. Si mon autrui est conditionné et libre, je dois avoir un respect à sa liberté et à son conditionnement aussi. Ou non, seulement à sa liberté?*

Jiný hlas: *Non, parce que sa liberté est fonction de son conditionnement.*

Hejdánek: *Oui. Alors je dois*, musím brát druhého vážně také vzhledem k jeho minulosti a jeho budoucnosti. *Je dois prendre l'autrui en sérieux aussi en me référant à son passé et à son avenir.* A druhá

věc je ta, že on ode mě čeká, že se nebudu chovat jako blázen, jednou tak, jednou onak, jako v té hře na farmaceuta u lékárnice. *Il attend de moi que je ne me comporte pas comme un fou, une fois comme ça, une fois autrement, comme dans le [nesrozumitelné].* Jestliže mám respekt k druhému, tak nedělám takovéhle [nesrozumitelné]. *Si j'ai un respect pour l'autre, je ne fais pas de [nesrozumitelné] comme ça.* Jiný hlas: *Oui, et alors si vous avez un respect pour autrui, vous vous comportez comme normalement. Mais alors à la limite, il n'y a plus d'imprévisible.*

Jiný hlas: Máte-li respekt k druhému, chováte se tedy normálně. A v tom případě lze říci, dohnáno do důsledku, že pak není nic nepředvídatelného.

Hejdánek: Jestliže znám druhého, tak vím, v kterých mezích je také nepředvídatelný. *Si je connais l'autrui, je sais aussi que je connais la limite où il est imprévisible.*

Jiný hlas: *L'imprévisible doit être un peu domestiqué.*

Jiný hlas: Musí to být trochu zkrocené, že jo, to nepředvídané.

Hejdánek: Jako říká Liška, že to musí být *apprivoiser*.

Jiný hlas: *Oui, mais j'ai pris des exemples limites, enfin des fictions. Mais comment vous déterminez le rapport entre l'imprévisible et l'apprivoisé?*

Jiný hlas: Říká, že užil jaksi příkladů mezních, fikcí. Ale jak určujete ten vztah mezi tím nepředvídatelným a tím ochočeným?

Hejdánek: Velmi jednoduchý. Jestli je to integrovatelné do mého života, nebo ne. *C'est très simple, si on peut l'intégrer dans ma vie ou non.* To je jako to kritérium. Jestliže to ruší celý můj život, tak je to konec mě. Svoboda chápaná jako něco, co vybočuje z celého řetězu, tak to mě rozkládá. *La liberté comprise comme quelque chose qui manque d'entièrement, ça veut dire que ça décompose ma vie.*

Jiný hlas: *Oui, et que le... enfin d'une part je pense qu'il faut que je reprenne parce que Sartre dit lui-même "j'ai la passion de comprendre autrui".*

Jiný hlas: Říká Sartre, mám vášně porozumět druhému.

Jiný hlas: *En fait, il a fait beaucoup de biographies, où il cherche à comprendre, Nizan, Baudelaire, Genet tout ça. Donc il les comprend à partir de leur enfance, de leur conditionnement social.*

Jiný hlas: Vlastně napsal mnoho biografí, kde se pokouší porozumět, Nizan, Baudelaire, Genet a tak dále. Rozumí jim jaksi na základě jejich dětství, jejich sociálního podmiňování.

Jiný hlas: *Et dans Question de méthode, dans le marxisme existentialiste, il cherche une méthode avec beaucoup de... enfin à prendre toutes les méthodes pour essayer de cerner l'individu.*

Jiný hlas: V Otázce metody, v marxismu-existencialismu, hledá metodu, kde by jaksi podchytil, zachytil individuum.

Jiný hlas: *Donc pour le comprendre depuis sa petite enfance dans son historicité.*

Jiný hlas: Tedy se pokouší pochopit už v tom nejtěplejším dětství toho druhého v jeho historicitě, v dějinnosti.

Jiný hlas: *C'est là qu'il essaie d'utiliser, enfin il pense pouvoir utiliser des aspects du marxisme, de la psychanalyse, de la microsociologie afin de chercher à comprendre cet individu.*

Jiný hlas: Proto si užívá i marxismu, psychoanalýzy, mikrosociologie, a to proto, aby se pokusil porozumět tomu, *cet individu dans ses structures sociales.* Tomuto jednomu jedinci v jeho sociálních strukturách.

Jiný hlas: *Mais en même temps cet individu dans ses structures sociales n'est pas réductible à ses structures sociales.*

Jiný hlas: Ale zároveň tento jedinec v sociálních strukturách není redukovatelný na tyto sociální struktury.

Jiný hlas: *Et c'est là que je crois toute la rupture, enfin pas la rupture, mais la différence avec une conception marxiste.*

Jiný hlas: A tady se zdá, že je to něco, co ho dělí od koncepce marxistické.

Jiný hlas: *C'est que quel que soit le conditionnement passé, bon il ne sera pas libre n'importe comment, mais il est toujours, il y a toujours un saut.*

Jiný hlas: Jakékoliv to podmiňování minulostí, ten dotýčný je svobodný, ale ne jakkoliv. Chce se říct, že je

tady nějaký ten skok a svoboda je skokem.

Jiný hlas: *Tel qu'il n'est pas le produit de ce qu'ont fait de lui les autres, par exemple le régime.*

Jiný hlas: A člověk jakoby nikdy není to, co z něj ti druzí udělali, například režim.

Jiný hlas: *Quand il fait, il y a un texte qui s'appelle "Le socialisme qui venait du froid" qui préface les écrivains tchèques après 1970.*

Jiný hlas: Tady se zmiňuje o textu k antologii českých autorů z roku 70, *Le socialisme qui venait du froid*, *Socialismus, který přicházel z chladu.*

Jiný hlas: *Et dans ce texte, justement il parle des écrivains tchèques.*

Jiný hlas: V tom mluví tedy o českých spisovatelích.

Jiný hlas: *et il essaie de montrer comment le courage qu'il y a à penser personnellement dans une société qui est dominée par l'idéologie qui couvre tout et qui recouvre la réalité. Et il établit au fond la chose, il appelle ça la chose, la totalité et la réalité quotidienne.*

Jiný hlas: Tam mluví o odvaze, které je třeba k tomu, aby člověk osobně myslel ve společnosti, která je ovládána ideologií, která chce vše obsáhnout, všechno pokrýt, veškerou skutečnost. Tam i stanovuje věci, nazývá to věc, totalita a všední realita.

Jiný hlas: *Et il dit que dans une telle société, l'aveu, même si avec toutes les conséquences qu'il a, est plus facile que la conquête d'une pensée personnelle, enfin du cogito.*

Jiný hlas: Říká, že v téhle společnosti je doznání se všemi důsledky, které to může mít, snadnější než vítězství osobní, nežli cogito.

Jiný hlas: *Et que cette pensée personnelle, qui s'appuie d'ailleurs sur une culture nationale, qui s'appuie sur des rapports intersubjectifs, des gens entre eux.*

--- (1982-10-25 Jeanette Colombel - J.-P. Sartre (2) [LVH233VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Já bych se chtěl zeptat na ten vztah mezi pravdou a svobodou, o kterém jste mluvil minule. Vy jste říkal, že svoboda není libovůle, ale že je to vlastně služba pravdě. Jak to přesně myslíte?

Hejdánek: To je právě ten klíčový bod. My si dneska pod svobodou představujeme, že si můžeme dělat, co chceme. To je ale jenom ta negativní svoboda, svoboda od něčeho. Skutečná svoboda, ta pozitivní, spočívá v tom, že se člověk rozhodne pro něco, co ho přesahuje.

A pravda je právě to, co nás osvobozuje tím, že nám dává směr. Pokud člověk slouží pravdě, tak teprve tehdy je skutečně svobodný, protože není vleknán svými pudy nebo nějakými vnějšími okolnostmi, ale rozhoduje se na základě nahlédnutého nároku.

Tady je vidět ten rozdíl oproti té běžné koncepci, kde je pravda jenom shoda tvrzení se skutečností, *adaequatio rei et intellectus*. V mém pojetí je pravda něco, co přichází, co není z tohoto světa v tom smyslu, že není předmětné. A naše svoboda je naše schopnost na tuto nepředmětnou pravdu odpovědět.

Bez té pravdy by svoboda byla jenom prázdnotou, byla by to propast. Teprve v tom sepětí se svobodou se pravda stává dějinnou mocí. To je ta *dynamis* pravdy. Filosofie pak nemá jiný úkol než tuto vazbu vyjasňovat a připravovat pro ni půdu. Pokud tohle filosofie opustí a stane se jenom analýzou jazyka nebo popisem jevů, tak ztrácí svůj nejvlastnější smysl.